

Dr. sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović*
Neven Ricijaš**
Dr. sc. Mladen Singer***

RAZLIKE U OBITELJSKIM PRILIKAMA MALOLJETNIH DELINKVENATA S OBZIROM NA POREMEĆNOST ODNOSA U OBITELJI¹

Polazeći od često istraživane problematike obiteljskih prilika maloljetnih delinkvenata, cilj je rada utvrditi razlike u obiteljskim prilikama maloljetnih počinitelja kaznenih djela s obzirom na poremećenost odnosa u obitelji. Temeljna je hipoteza istraživanja da obitelji s poremećenim odnosima, posebno u obliku svađa i fizičkih razračunavanja, imaju značajno nepovoljniju obiteljsku strukturu, socio-ekonomski status te više socijalnopatoloških pojava. Uzorak ispitanika čini 3 210 slučajno odabranih maloljetnih delinkvenata koji su u razdoblju od 1999. do 2005. godine prijavljeni Državnom odvjetništvu u Zagrebu bez obzira na ishod postupka. U istraživanju se koristio posebno konstruiran upitnik koji sadržava 75 varijabli. Upitnik su ispunjavali stručnjaci u Općinskom sudu u Zagrebu te u područnim uredima Centra za socijalnu skrb Zagreb.

Diskriminativnom analizom dobivena su tri statistički značajna diskriminativna faktora koji diskriminiraju obiteljske prilike ispitanika s obzirom na poremećenost odnosa u obitelji. Dobivene su relativno kompleksne strukture tih razlika koje potvrđuju postavljenu hipotezu. Autori raspravljaju o dobivenim rezultatima, konstatiraju potrebu daljnjeg razvoja mreže usluga za rad s obiteljima u Hrvatskoj te predlažu implementaciju suvremenih metoda prikupljanja i obrade podataka u budućim istraživanjima.

---

* Dr. sc. Ljiljana Mikšaj-Todorović, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za kriminologiju

** Neven Ricijaš, asistent Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za poremećaje u ponašanju

*** Dr. sc. Mladen Singer, redoviti profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, u miru

¹ Ovaj članak dio je šireg znanstvenoistraživačkog projekta Ministarstva znanosti i tehnologije (br. 0115016) pod nazivom *Osobitosti maloljetničke delinkvenije prije, tijekom i nakon rata*, koji se vodi pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Glavni istraživač je prof. dr.sc. Mladen Singer.

1. UVOD

Maloljetnička je delinkvencija jedan od najznačajnijih društvenih problema današnjice zbog svojih negativnih emocionalnih, fizičkih i ekonomskih posljedica koje se osjećaju u zajednicama suvremenog društva (Tarolla i sur., 2002). Iako kaznena djela maloljetnika, u pravilu, nisu djela koja su praćena najtežim posljedicama, kriminalno djelovanje maloljetnika za društvo je od posebnog značenja i zbog toga što se iz redova maloljetnih delinkvenata kasnije često javljaju punoljetni izvršitelji kaznenih djela te što se kroz proučavanje opsega, strukture i dinamike delinkvencije mladih može pratiti i uspješnost provođenja društvene politike prema mladima uopće (Poldrugač, 2004).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (tablica 1), u Republici Hrvatskoj bilježimo lagan porast prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnika do 2002. godine, nakon čega je vidljivo i lagano opadanje broja maloljetnika koji su počinili kaznena djela (Statistička izvješća 1310, 2006). Međutim, zanimljivo je kako je iz istog izvora vidljivo da je u 2002. godini broj maloljetnika prijavljenih za kaznenog djelo zloporabe opojnih droga gotovo petostruko veći od broja maloljetnika prijavljenih za to kaznenog djelo u 1998. godini. Naime, te je godine za kazneno djelo zloporabe opojnih droga prijavljeno 149 maloljetnika, dok su 2002. prijavljena njih 702. Jednako tako, nakon 2002. godine broj maloljetnika prijavljenih za kaznena djela protiv života i tijela te protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa u laganom je porastu, što upućuje na sve težu fenomenologiju kaznenih djela koje maloljetnici čine. Kaznena djela protiv imovine kroz to sedmogodišnje razdoblje zadržavaju relativno konstantne vrijednosti, međutim valja naglasiti lagani porast udjela razbojništva i razbojničkih krađa kod ove vrste kaznenih djela.

Tablica 1.

Prijavljene, optužene i osuđene maloljetne osobe od 1998. do 2005.
(podaci Državnog zavoda za statistiku RH)

Godina	Ukupno
Prijavljeni	
1998.	1 896
1999.	2 267
2000.	2 375
2001.	2 846
2002.	2 822
2003.	2 909
2004.	2 731
2005.	2 630
Optuženi	
1998.	922
1999.	1 026
2000.	1 108
2001.	1 133
2002.	1 277
2003.	1 160
2004.	1 306
2005.	1 096
Osuđeni	
1998.	506
1999.	697
2000.	787
2001.	884
2002.	994
2003.	875
2004.	963
2005.	855

Kriminalno ponašanje mladih u svim razvijenim zemljama neprestano bilježi veći ili manji porast. Objašnjavajući porast maloljetničkog kriminaliteta posljednjih desetljeća, Rutter, Grill i Hagell (1998:90-91) navode četiri jednako važne grupe čimbenika. Prva grupa čimbenika vezana je uz individualne, najčešće genetičke i psihološke predispozicije maloljetnih počinitelja kaznenih djela, dok je druga grupa vezana uz uvjete života i različite socio-ekonomske faktore. Treću grupu čimbenika autori vežu uz današnju ulogu adolescenata

u društvu i samu prirodu tranzicije od djetinjstva do adolescencije (povećana komercijalizacija kulture mladih, promjene u seksualnom ponašanju, dulje obrazovanje, dulje razdoblje do stalnog zaposlenja i financijske neovisnosti). Četvrta skupina čimbenika vezana je uz obitelj i socijalizacijske čimbenike. To su čimbenici vezani uz obiteljsku strukturu i veze između članova obitelji. Upravo je ta skupina čimbenika predmet bavljenja u ovom radu.

Obiteljske prilike maloljetnih delinkvenata najčešće se izučavaju kao etiološki čimbenik razvoja neprihvatljivog, antisocijalnog odnosno delinkventnog ponašanja djece i maloljetnika. Pri tome se polazi od socijalizacijskih funkcija obitelji u razvoju ličnosti, odgoju, učenju ponašanja te pružanju mogućnosti djeci za pravilan razvoj. Stoga različiti teoretski pristupi maloljetničke delinkvencije obuhvaćaju utjecaj uže i šire društvene sredine na mlade. Psihološki pristup stavlja naglasak na odnose u obiteljskom životu, utjecaj ranog djetinjstva na ponašanje u adolescenciji, strukturu obitelji, položaj djeteta te roditeljske stilove, dok se sociološki orijentirani istraživači više usmjeravaju na odnos delinkvencije s nepotpunim obiteljima, socio-ekonomskim statusom obitelji, urbanim i ruralnim središtima, obrazovnim statusom roditelja i sl. (Kratcoski i Kratcoski, 1990:112). Među članovima obitelji postoji živa, složena i višestruka interakcija i međusobna ovisnost te se na osnovi tih interakcija odvija i proces socijalizacije. Članovi obitelji u ostvarenju svojih funkcija i uloga utječu međusobno jedan na drugoga te se tako socijalizacija pokazuje kao proces u kojem, uz pomoć kontrolne funkcije obitelji, dijete prihvaća odgovarajuće predodžbe, uzore i vrijednosti, pa se u njemu izgrađuje i odgovarajuća etička kontrolna karika (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993:134).

Kvalitetni odnosi u obitelji, kao i briga za dijete i maloljetnika potrebni su za njegov pravilni odgoj, a poremećeni odnosi u obitelji i socijalnopatološke pojave u neposrednoj su vezi s poremećajima u razvoju djeteta te su prema rezultatima mnogih istraživanja značajnije od same strukture obitelji i socijalnog statusa (Kovačević, 1981; Mejovšek i Kovačević, 1984; Mikšaj-Todorović, 1988; Momirović, Poldrugač, Bašić, 1988; Bosnar i Prot, 1989; Ajduković, 1990, prema: Mejovšek, 1996). Tako su i suvremena istraživanja usmjerena, s jedne strane, na proučavanje kvalitete odnosa u obitelji te komunikacijskih procesa, osobito roditeljskih odgojnih stilova i odgojnih postupaka prema djetetu (Lacković-Grgin, 1992, Brajša i sur., 1990, Bašić, 1988, Cohen i Brook, 1987), odnosno na proučavanje tzv. posrednih, indirektnih okolnosti obiteljskog života kao što su obrazovna i kulturna razina, socio-ekonomski status obitelji, stambeni uvjeti, sociopatološke pojave u obitelji i sl. (Hošek i Poduška, 1989, Koller-Trbović, Bašić, 1988, Ghodsian i sur., 1985, Horga, 1989, Singer i Mikšaj-Todorović, 1993. i dr.).

2. OBILJEŽJA OBITELJI I MALOLJETNIČKA DELINKVENCija

O povezanosti obilježja obitelji i antisocijalnog ponašanja mladih provedena su mnoga istraživanja. Još su prije dvadesetak godina Loeber i Stouthamer-Loeber (1986, prema Farrington, 1992) objavili rezultate opsežne studije o obiteljskim prilikama kao korelatima i prediktorima poremećaja u ponašanju maloljetnika i maloljetničke delinkvencije. Njihovi rezultati upućuju na to da su najsnažniji prediktori delinkvencije mladih vezani uz poremećene odnose u obitelji, slabo nadgledanje djece, slabu uključenost roditelja u odgoj djece, antisocijalno ponašanje roditelja te mnogobrojnost članova obitelji. Rutter i Giller (1983) navode kako su obilježja kriminalnog ponašanja roditelja najznačajnije povezana s maloljetničkom delinkvencijom, međutim smatraju da je više riječ o modelu antisocijalnog ponašanja, odnosno njihovim tolerantnim stajalištima prema neprihvatljivom ponašanju, nego o neposrednom poticanju djece na kriminalno ponašanje. Robins i Lewis (1966, prema: Cajner, 1995) zaključuju da kriminalna aktivnost roditelja ne djeluje na djecu kriminogeno *per se*, već je riječ o kumulativnom djelovanju sklonosti alkoholu, niskom obrazovnom statusu roditelja, nezaposlenosti, socijalnoj pomoći te različitim poremećajima osobnosti.

Struktura obitelji također je vrlo često navođeni prediktor delinkventnog ponašanja maloljetnika. Nije potrebno posebno naglašavati da je uloga oba roditelja u odgoju djece od velike važnosti te da nedostatak jednog roditelja oslabljuje cjelokupno obiteljsko funkcioniranje. Testirajući teoriju socijalne dezorganizacije u području kriminaliteta maloljetnika, različiti autori (Sampson i Groves, 1989, Veysey i Messner, 1999, Osgood i Chambers, 2000, prema: Anderson, 2002) najznačajnije koeficijente socijalnih utjecaja na razvoj delinkventnog ponašanja mladih nalaze upravo u nepotpunim obiteljima, odnosno kod samohranih roditelja. S druge strane, Henry i sur. (1993, prema: Rutter, Giller i Hagell, 1998:184-185) kao najsnažniji obiteljski prediktor delinkventom ponašanju djece nalaze opetovana odvajanja roditelja i česte promjene u obiteljskoj strukturi, dok Thornberry i sur. (1999) te Amato i Sobolewski (2001) ističu značenje roditeljskih svađa i konflikata prije i tijekom rastave.

O povezanosti strukture obitelji te obiteljskih odnosa s obilježjima maloljetnih počinitelja kaznenih djela i u hrvatskoj znanstvenoj literaturi nalazimo mnoge značajne radove. Poldrugač i Cajner-Mraović (1998) naglašavaju kako kod nasilnih počinitelja kaznenih djela, posebice kod kaznenog djela razbojništva, postoji značajno veći udio deficitnih obitelji negoli kod drugih, nenasilnih kaznenih djela. U obiteljima adolescenata nasilnih prijestupnika odnosi su po svome trajanju dulje poremećeni te su naglašenija negativna obilježja oca – pogotovo prijašnja osuđivanost oca, nerad i skitnja (Mejovšek,

1996). Isti autor nalazi da je alkoholizam oca naj snažniji prediktor svih oblika delinkventnog ponašanja maloljetnika. Kovčo (1999) ističe alkoholizam nekog od članova obitelji (otac, majka, drugi članovi obitelji) kao najzastupljeniju pojavu kod maloljetnih delinkvenata (52.8% slučajeva), a zatim slijede nerad roditelja (20.3%), skitnja roditelja (14.0%), osuđivanost članova obitelji (11.8%) te promiskuitetno ponašanje roditelja (6.6%). Ispitujući obilježja odgoja u obitelji u relaciji s patologijom obitelji i poremećajima u ponašanju mladih počinitelja kaznenih djela, Ajduković je (2001) utvrdila da su prekomjerno konzumiranje alkohola, skitnja, vezanost nekog člana uz prostituciju, osuđivanost oca i kvaliteta odnosa u obitelji u cjelini značajno povezani s češćim i surovijim tjelesnim kažnjavanjem djece te ravnodušnim ili netrpeljivim odnosom roditelja.

Loeber i Dishon (1984) istraživali su povezanost između fizičke agresivnosti djece i adolescenata, uključujući i one koji manifestiraju antisocijalno ponašanje, s roditeljskim odgojnim postupcima i odnosima u obitelji. Njihovi rezultati upućuju na to da se agresivniji dječaci i adolescenti češće antisocijalno ponašaju, značajnije su izloženi neadekvatnim odgojnim roditeljskim postupcima, češće su odbacivani od roditelja, sukobi roditelja su učestaliji te su njihove obitelji u cjelini manje uspješne u rješavanju problema.

3. METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA

3.1. Cilj i problem istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi razlike u obiteljskim prilikama maloljetnih počinitelja kaznenih djela s obzirom na poremećenost odnosa u obitelji. Cjelokupan prostor obiteljskih prilika uključuje varijable vezane uz obiteljsku strukturu, socio-ekonomski status obitelji i sociopatološke pojave.

Problem istraživanja je utvrditi postoje li statistički značajne razlike u varijablama obiteljske strukture, socio-ekonomskog statuta i sociopatoloških pojava u obitelji s obzirom na to jesu li odnosi u obitelji poremećeni i kako ili nisu.

3.2. Hipoteza

Temeljna je hipoteza istraživanja da obitelji s poremećenim odnosima, posebno u obliku svađa i fizičkih razračunavanja, imaju značajno nepovoljniju obiteljsku strukturu, socio-ekonomski status te više sociopatoloških pojava.

3.3. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika čini 3 210 slučajno odabranih maloljetnih delinkvenata kojima je Sud za mladež u Zagrebu, u razdoblju od 1999. do 2005. godine, izrekao neku sankciju, ili je protiv njih, iako je nesumnjivo utvrđeno da su počinili kazneno djelo, kaznenu prijavu državni odvjetnik u Zagrebu odbacio iz razloga oportuniteta, ili je sudac za mladež iz istog razloga postupak obustavio.

3.4. Izvori podataka

Za ovo istraživanje konstruiran je poseban upitnik koji sadržava 75 varijabli. Prema spisima pravomoćno dovršenih kaznenih predmeta te spisima koji se vode u područnim uredima Centra za socijalnu skrb Zagreb, popunili su ga socijalni pedagozi koji rade u Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu te socijalni pedagozi i socijalni radnici iz područnih ureda Centra za socijalnu skrb Zagreb.

3.5. Obrada podataka

Za obradu podataka koristila se multivarijantna metoda diskriminativne analize u SPSS 10 programu.

Cilj diskriminativne analize jest utvrđivanje razlika između skupina ispitanika u određenim obilježjima. Ovdje su skupine ispitanika – sankcioniranih maloljetnih počinitelja kaznenih djela, definirane karakteristikama odnosa u njihovim obiteljima: (1) odnosi nisu poremećeni, (2) odnosi su poremećeni, ali bez svađa, (3) u obitelji su prisutne svađe i (4) u obitelji su prisutne svađe i tjelesna razračunavanja. Diskriminativnom analizom želi se utvrditi u kojim se sve obiteljskim obilježjima tako definirane skupine ispitanika međusobno razlikuju. Ta obiteljska obilježja opisuju prostori strukture, socijalno-ekonomskog statusa i socijalnopatoloških pojava u obitelji.

Diskriminativna analiza jedna je od multivarijantnih metoda obrade podataka i nastavak je postupka multivarijantne analize varijance. Analizom varijance testira se značajnost razlika skupina ispitanika u izabranim obilježjima, a ako one stvarno i postoje, pristupa se diskriminativnoj analizi kojom se utvrđuju diskriminativni faktori ili diskriminativne funkcije. Ti faktori u kondenziranom obliku izražavaju bit razlika između skupina ispitanika u ispitivanim obilježjima.

Za interpretaciju diskriminativnih faktora bitni su diskriminativni koeficijenti ili ponderi, koji upućuju na značenje varijable u određivanju diskrimi-

nativnog faktora i korelacije varijabli s diskriminativnim faktorom koje, pak, upućuju na stupanj slaganja ili prepokrivanja pojedine varijable i diskriminativnog faktora. U osnovi su diskriminativni koeficijenti i korelacije usklađeni.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Prostor obiteljskih prilika ispitanika, u ovoj analizi, definiran je pomoću 34 varijable. Kako se prema tim obilježjima ispitanici razlikuju s obzirom na varijablu poremećenosti odnosa u obitelji, prikazano je u sljedećim tablicama. Tako tablica 2 pokazuje da su sva tri teorijski moguća diskriminativna faktora statistički značajna, pri čemu prvi iscrpljuje odnosno objašnjava oko 91% diskriminativne varijance i time prezentira bit traženih razlika.

Tablica 2.

Značajnost diskriminativnih faktora

Fcn	Eigen-value	% of variance	Cumulative variance	Canonical correlation	Wilk's lambda	Chi-square	Df	Significance
1	1.301	91.166	91.166	0.752	0.385	3104.96	102	0
2	0.077	5.379	96.545	0.267	0.885	396.75	66	0
3	0.049	3.455	100	0.217	0.953	156.39	32	0

Kanoničke korelacije drugog i trećeg diskriminativnog faktora su niske, međutim, kanonička korelacija prvog diskriminativnog faktora prilično je dobro izražena, ali ostavlja prostora za zaključak da na dobivene razlike u obiteljskim odnosima dobrim dijelom utječu i neki drugi činitelji koji nisu obuhvaćeni tako obuhvatno opisanim prostorom obiteljskih obilježja. Njegov koeficijent determinacije pokazuje da primijenjene varijable mogu s oko 56% sigurnosti klasificirati ispitanike u četiri kategorije kriterijske varijable, odnosno prema vrsti poremećenosti obiteljskih odnosa. Ostalih 44% činitelja o kojima ovisi kvaliteta obiteljskih odnosa izvan je domašaja primijenjenih varijabli koje opisuju obiteljske prilike.

Tablica 3.

Standardizirani diskriminativni koeficijenti (K) i korelacije (S) između varijabli i triju značajnih kanoničkih diskriminativnih funkcija

	K1	S1	K2	S2	K3	S3
S kim živi	-0.01	0.32	0.12	-0.34	-0.17	0.05
S kim je živio prije	0.02	0.22	-0.01	-0.05	-0.35	-0.17
Bračnost ispitanika	-0.04	0.10	-0.17	-0.20	-0.02	0.09
Jesu li roditelji živi	-0.13	0.07	0.25	0.13	-0.37	-0.07
Vrijeme smrti majke	0.02	0.07	-0.00	0.02	-0.07	-0.15
Vrijeme smrti oca	0.00	0.04	0.19	0.15	0.30	0.06
Žive li roditelji zajedno	0.25	0.31	-0.62	-0.36	0.28	0.06
Jesu li roditelji razvedeni	0.20	0.31	0.08	-0.35	-0.16	0.02
Položaj djeteta u obitelji	-0.04	-0.03	0.06	0.28	0.00	-0.05
Koliko ispitanik ima braće/ sestara	0.07	0.12	0.19	0.35	-0.05	0.02
Prekomjerno konzumiranje alkohola – otac	0.69	0.75	-0.17	0.03	-0.53	-0.41
Prekomjerno konzumiranje alkohola – majka	0.08	0.27	0.18	0.30	0.08	0.13
Prekomjerno konzumiranje alkohola – drugi članovi uže obitelji	0.05	0.22	0.17	0.25	0.14	0.18
Sklonost skitnji – otac	-0.01	0.32	-0.02	0.20	0.14	0.17
Sklonost skitnji – majka	0.03	0.24	0.15	0.25	-0.06	0.15
Sklonost neradu – otac	0.14	0.42	0.40	0.45	0.12	0.15
Sklonost neradu – majka	0.03	0.30	0.04	0.29	-0.09	0.18
Sklonost promiskuitetu – otac	0.00	0.15	-0.01	0.07	-0.19	-0.07

	K1	S1	K2	S2	K3	S3
Sklonost promiskuitetu – majka	0.00	0.19	0.04	0.07	0.07	0.12
Osuđivanost za kaznena djela – otac	0.11	0.26	0.34	0.44	0.25	0.22
Osuđivanost za kaznena djela – majka	0.00	0.14	0.19	0.33	-0.04	0.05
Osuđivanost za kaznena djela – drugi članovi uže obitelji	0.13	0.19	-0.07	0.18	-0.02	0.06
Školska sprema oca	-0.02	0.27	-0.05	0.10	-0.13	0.06
Školska sprema majke	0.09	0.25	0.06	0.09	0.24	0.05
Zaposlenost oca	-0.12	0.22	0.04	0.18	-0.17	0.05
Zaposlenost majke	-0.06	0.09	0.02	0.17	0.08	0.09
Trajanje zaposlenja oca u inozemstvu	0.08	0.01	0.12	0.05	-0.16	-0.16
Trajanje zaposlenja majke u inozemstvu	-0.03	0.01	-0.08	-0.05	0.07	-0.07
Tko se pretežito bavio odgojem ispitanika	0.24	0.47	-0.34	-0.14	0.62	0.50
Kvalifikacija oca	0.01	0.26	-0.08	0.05	0.24	0.10
Kvalifikacija majke	-0.02	0.20	-0.11	0.03	-0.38	-0.05
Jedan ili oba roditelja bave se poljoprivredom	0.04	-0.02	-0.07	0.06	0.17	0.02
Obitelj stanuje	0.09	0.11	-0.27	-0.32	0.34	0.34
Ekonomski status obitelji	0.18	0.42	0.09	0.12	0.14	0.28

Prvi statistički značajan faktor ima vrlo niske diskriminativne koeficijente, no njegova diskriminativna snaga nije prevelika, pa su se oni mogli i očekivati. Slično vrijedi i za korelacije koje su obično više od diskriminativnih koeficijenata na temelju kojih se interpretira diskriminativni faktor (struktura diskriminativnog faktora).

Struktura diskriminativnog faktora pokazuje da je on usmjeren prema nepovoljnoj konstelaciji svih ispitivanih obilježja obitelji. Najizraženije njegove karakteristike odnose se na: prekomjerno konzumiranje alkohola od strane oca (0.75), pretežito bavljenje odgojem maloljetnika (0.47), sklonost oca neradu (0.42) te na ekonomski status obitelji (0.42). U obzir su uzete samo korelacije više od 0.40, a na temelju njihovih predznaka vidi se da je na pozitivnom polu riječ o prisutnosti socijalnopatoloških pojava u obitelji, što znači da ispitanici imaju očeve sklone alkoholizmu i neradu, dolaze iz obitelji slabog ekonomskog statusa, a njihovim su se odgojem pretežito bavile druge osobe, a ne roditelji.

Drugi statistički značajan faktor ima slična obilježja, s tim da je najviša korelacija na njemu 0.45. Najvažnije varijable koje ga čine jesu: sklonost oca neradu (0.45), osuđivanost oca za kaznena djela (0.44), žive li roditelji zajedno (-0.36), koliko ispitanik ima braće i sestara (0.35), jesu li roditelji razvedeni (-0.35), s kim maloljetnik živi (-0.34), majčina osuđivanost za kaznena djela (0.33) i obitelj stanuje (-0.32). Kad se u obzir uzmu predznaci korelacija, formira se pozitivni pol faktora koji se odnosi na nerad oca te prijašnje kažnjavanje obaju roditelja za kaznena djela, ali i na cjelovitu obiteljsku strukturu s više djece te na život obitelji u vlastitoj kući ili stanu.

Na trećem statistički značajnom diskriminativnom faktoru korelacije su izrazito niske, a ističu se samo sljedeće varijable: tko se pretežito bavio odgojem ispitanika (0.50), očevu prekomjerno konzumiranje alkohola (-0.41) i obitelj stanuje (0.34). One na pozitivnom polu oblikuju obilježja prema kojima otac nije alkoholičar, ali obitelj živi u lošim stambenim uvjetima, a odgojem maloljetnika bavile su se druge osobe.

Tablica 4.

Centroidi grupa

Poremećenost odnosa u obitelji	F1	F2	F3
Nisu poremećeni	-1.1842	0.1546	-0.0064
Jesu, bez svađa	0.0651	-0.4541	0.1906
Samo svađe	0.7651	-0.1855	-0.5523
Svađe i fizička razračunavanja	1.6580	0.2611	0.1198

U tablici 4 vidi se da obilježja prvog diskriminativnog faktora iznimno dobro pristaju četvrtoj skupini ispitanika. Faktor dobro razdvaja četvrtu i treću od prve skupine. To znači da opisana obilježja koja čine bit toga fakto-

ra (socijalnopatološka ponašanja oca u obliku alkoholizma i nerada, slab socijalni i ekonomski status obitelji te zanemarivanje odgoja od strane roditelja) najbolje odgovaraju skupini u obiteljima kojih su prisutne svađe i tjelesna razračunavanja, a potom i onoj u obiteljima kojih su prisutne samo svađe. Na suprotnom polu nalaze se ispitanici u obiteljima kojih odnosi nisu poremećeni, a u njima nema patoloških ponašanja roditelja, socijalni i ekonomski status je dobar, a odgojem se bave oba roditelja.

Drugi diskriminativni faktor je zanimljiv jer na jednu stranu svrstava prvu i četvrtu skupinu, a na drugu stranu drugu i treću skupinu. Faktor se odnosi na nerad oca te prijašnje kažnjavanje obaju roditelja za kaznena djela, ali i na cjelovitu obiteljsku strukturu s više djece te na život obitelji u vlastitoj kući ili stanu. Ta obilježja na relativno sličan način odgovaraju skupinama ispitanika u obiteljima kojih odnosi uopće nisu poremećeni, kao i onima u obiteljima kojih su ti odnosi drastično poremećeni. Mnogi elementi koji opisuju taj faktor sugeriraju da bi se moglo raditi o stanovnicima ruralnih područja te da su i roditeljska ponašanja i opisano uređenje domaćinstva dio supkulture, na što kvaliteta odnosa u obitelji možda i nema prevelik utjecaj. S druge strane, za skupine ispitanika u obiteljima kojih su odnosi blaže poremećeni (bez svađa ili samo uz svađe) ta su obilježja vrlo slabo prisutna.

Treći faktor u osnovi diskriminira treću od druge i četvrte skupine (kod druge skupine diskriminativne funkcije bliže su nuli). Opisana obilježja trećeg faktora na jednom polu (otac nije alkoholičar, ali obitelj živi u lošim stambenim uvjetima, a odgojem maloljetnika bavile su se druge osobe) najbolje pristaju skupinama ispitanika u obiteljima kojih su odnosi poremećeni bez svađa, ili pak uz svađe i tjelesna razračunavanja, a najmanje skupini ispitanika u obiteljima kojih su prisutne samo svađe. Zbog premalog broja značajnijih korelacija varijabli s tim faktorom teško je smisleno interpretirati ovaj rezultat.

Međutim, kad se ta tri prostora promatraju kao jedan, to pridonosi točnijoj procjeni, a sada mnogo brojnije, obiteljske varijable mijenjaju svoj položaj. U tom su slučaju, prije svega, statistički značajna bila sva tri diskriminativna faktora, a prvi i najvažniji podiže razinu sigurnosti za svrstavanje ispitanika u neku od kategorija kriterijske varijable na 56%. On je apsorbirao najvažnije varijable iz svih, prije pojedinačno promatranih prostora, pa su tako u prvi plan izbile dvije varijable socijalnopatološkog ponašanja (sklonost oca alkoholu i neradu) i dvije varijable iz prostora socijalno-ekonomskog statusa obitelji (roditelji se ne bave odgojem djeteta i slab ekonomski status obitelji), koje to snažnije karakteriziraju skupine ispitanika što su u njihovim obiteljima prisutnije svađe i tjelesna razračunavanja.

U biti, bilo na kojoj razini preventivnog djelovanja u smislu interveniranja u obiteljske odnose, u prvi plan treba staviti ekonomski status obitelji, a potom i psihološki status roditelja, posebno oca.

5. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazali su da se temeljna hipoteza prema kojoj obitelji s poremećenim odnosima, posebno u obliku svađa i fizičkih razračunavanja, imaju značajno nepovoljniju obiteljsku strukturu, socio-ekonomski status te više sociopatoloških pojava može potvrditi. Najbolju potvrdu hipoteze daje prvi diskriminativni faktor. Međutim, multivarijantne analize, kojima pripada i diskriminativna analiza korištena u ovom radu, omogućuju uvid u složenije odnose među varijablama jer istodobno barataju prostorom odnosno prostorima definiranim s više varijabli. Tako je drugi diskriminativni faktor pokazao da istovrsna patologija u obitelji (nerad oca i prijašnje kažnjavanje za kaznena djela obaju roditelja), cjelovitost obitelji, obitelji s više djece te život u vlastitoj kući ili stanu čini sklop obiteljskih obilježja karakterističan kako za obitelji ispitanika u kojima odnosi nisu poremećeni, tako i za one u kojima su poremećeni uz svađe i fizička razračunavanja.

Iako, dakle, poremećeni odnosi u obitelji, posebno oni uz svađe i fizička razračunavanja, povećavaju vjerojatnost da će i ostala obiteljska obilježja biti nepovoljnija, ne mora uvijek biti tako. Fenomenološki određena nepovoljna obilježja mogu biti značajno prisutna i u obiteljima u kojima nije procijenjena poremećenost odnosa u obitelji (struktura drugog i trećeg diskriminativnog faktora).

Takvi rezultati navode na zaključivanje u nekoliko smjerova.

Iako je diskriminativna analiza pokazala očekivane razlike (prvi diskriminativni faktor), ona ne može dovoljno precizno razlikovati obitelji u kojima odnosi nisu poremećeni od onih u kojima jesu (drugi i treći diskriminativni faktor). Zbog teorijskog razvoja, ali i zbog praktične primjenjivosti, buduća je istraživanja potrebno usmjeriti na razvijanje modela kojima će se moći bolje definirati čimbenici koji pridonose poremećenosti odnosa u obitelji i maloljetničkoj delinkvenciji. U tom je smislu potrebno prilagoditi instrumentarij za takva istraživanja, istodobno se služiti različitim izvorima podataka (sami maloljetni počinitelji kaznenih djela, članovi njihovih obitelji te stručnjaci iz prakse) te primijeniti odgovarajuće metode obrade podataka, kao npr. logističke regresije i strukturalno linearno modeliranje (MacKenzie, i sur., 1999, Kurtz, Linnemann, 2006) koje u suvremenim kriminološkim istraživanjima omogućuju kvalitetnije zaključivanje.

S druge strane, ovdje dobiveni podaci ocrtavaju sklopove obiteljskih obilježja koji relativno jasno indiciraju obilježja postupaka koje je potrebno primijeniti prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i njihovim obiteljima. Primjerice, prvi diskriminativni faktor opisuje drastično poremećene odnose u obitelji u kombinaciji s patologijom roditelja, slabijim socio-ekonomskim statusom te odgojnim zapuštanjem maloljetnika. U tim slučajevima sudac za maloljetnike vjerojatnije će se odlučiti za izdvajanje maloljetnika iz

obitelji, a daljnje intervencije, osim prema maloljetniku, trebale bi biti usmjerene i prema članovima obitelji i njihovim međusobnim odnosima.

Međutim, drugi diskriminativni faktor indicira postojanje obitelji kod kojih nisu procijenjeni poremećeni odnosi u obitelji uz istovremenu prisutnost nerada oca i prijašnje kriminalne aktivnosti obaju roditelja. Takav rezultat navodi na mogućnost postojanja samopodržavajuće obiteljske patologije gdje se takva negativna obilježja ne percipiraju problematičnima (čak ni od strane samih stručnjaka), što nužno ne znači da ona ne utječu nepovoljno na razvoj mlade ličnosti. Naprotiv, očividno djeluju kad su ispitanici i iz takvih obitelji evidentirani kao počinitelji kaznenih djela.

Rezultati ovog istraživanja podržavaju uvodno navedene teorijske pristupe i rezultate prethodnih istraživanja koja naglašavaju kumulativno djelovanje niza negativnih obilježja u obitelji i obiteljskoj dinamici za razvoj neprihvatljivog ponašanja mladih. Takvu fenomenologiju trebala bi pratiti i raznovrsnost intervencija i resursa prema mladim počiniteljima kaznenih djela i njihovim obiteljima. Zakon o sudovima za mladež, Obiteljski zakon te Zakon o socijalnoj skrbi upravo i računaju na takve intervencije, no autori procjenjuju kako je mreža takve vrste usluga u hrvatskoj praksi još uvijek nedovoljno razvijena. Smatramo da bi razvoj takve mreže imao i važnu ulogu u primarnoj prevenciji kriminaliteta mladih.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2001): Utjecaj zlostavljanja i zanemarivanja u obitelji na psihosocijalni razvoj djece, *Dijete i društvo*, 3, 1-2, 59-77.
2. Amato, P., Sobolewski, J. (2001): The Effects of Divorce on Adult Children's Psychological Well-being, *American Sociological Review*, 66, 900-921.
3. Anderson, A.L. (2002): Individual and contextual influences on delinquency: the role of the single-parent family, *Journal of Criminal Justice*, 30, 575-587.
4. Bašić, J. (1988): Razlike u odnosima roditelja prema predškolskoj djeci koja manifestiraju odnosno ne manifestiraju neke oblike poremećaja u ponašanju, u: *Pojavni oblici poremećaja u ponašanju djece u predškolskim ustanovama i uvjeti života u obitelji*, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
5. Brajša, P., Bašić, J., Žizak, A., Mejovšek, M. (1990): Relacije činioca komunikacije u obitelji i poremećaja u ponašanju djece, interni materijal
6. Čajner, I. (1995): Poremećaji u ponašanju i obiteljske prilike maloljetnih počinitelja nasilničkih i nenasilničkih kaznenih djela, disertacija, Fakultet za defektologiju, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
7. Cohen, P., Brook, J. (1987): Family Factors Related to the Persistence of Psychopathology in Childhood and Adolescence, *Psychiatry*, 50, 4, 332-345.
8. Farrington, D.P. (1992): Psychological Contributions to the Explanation, Prevention and Treatment of Offending, u: *Psychology and Law – International Perspectives*, (ur.) Losel, F., Bender, D., Bliesener, T., Walter de Gruyter, Berlin, New York, 35-51.

9. Ghodsian, M., Zajicek, E., Wlking, S. (1985): Comparative Study of Social and Family Correlates in Children's Behaviour Ratings, *Child Care, Health and Development*, 11, 4, 209-228.
10. Horga, S. (1988): Porodične prilike i poremećaji u ponašanju djece predškolske dobi, u: *Pojavni oblici poremećaja u ponašanju djece u predškolskim ustanovama i uvjeti života u obitelji*, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
11. Hošek, A., Poduška, S. (1988): Socijalni status i poremećaji u ponašanju djece predškolske dobi, u: *Pojavni oblici poremećaja u ponašanju djece u predškolskim ustanovama i uvjeti života u obitelji*, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
12. Kartz, D., Linnermann, T. (2006): Improving Probation through Client Strengths: Evaluating Strength Based Treatments for at Risk Youth, *Western Criminology Review*, 7, 1, 9-19.
13. Koller-Trbović, N., Bašić, J. (1988): Odnosi u obitelji, sociopatološke pojave i neke karakteristike ličnosti roditelja u relaciji s poremećajima u ponašanju predškolske djece prema procjeni odgajatelja, u: *Pojavni oblici poremećaja u ponašanju djece u predškolskim ustanovama i uvjeti života u obitelji*, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
14. Kovčo, I. (1999): Sociopatološke pojave u obitelji maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 6, 1, 101-128.
15. Kratcoski, P.C., Kratcoski, L.D. (1990): *Juvenile Delinquency*, Prentice Hall, Engelwoods Cliffs, New Jersey
16. Lacković-Grgin, K. (1982): Problemi istraživanja utjecaja otvorenih oblika roditeljskog ponašanja na socijalizaciju djece, *Primijenjena sociologija*, 3, 14, 42-49.
17. Loeber, R., Dishion, T.J. (1984): Boys Who Fight at Home and School: Family Conditions Influencing Cross-setting Consistency, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52, 759-768.
18. MacKenzie, D.,L., Browning, K., Skroban, S.B., Smith, D.A. (1999): The Impact of Probation on the Criminal Activities of Offenders, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36, 4, 423-453.
19. Mejovšek, M. (1996): Odnosi u obitelji i druga obilježja nasilnih i nenasilnih delinkvenata, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 32, 2, 1-12.
20. Poldrugač, Z. (2004): Fenomenologija delinkventnog ponašanja mladih, u: *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja*, (ur.) Bašić, J., Koller-Trbović, N., Uzalac, S., *Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet*, Zagreb, 97-106.
21. Poldrugač, Z., Cajner-Mraović, I. (1998): Razlike u strukturi obitelji maloljetnih počinitelja nasilničkih kaznenih djela, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 34, 1, 75-82.
22. Rutter, M., Giler, H. (1983): *Juvenile Delinquency: Trends and Perspectives*, Penguin Books, New York
23. Rutter, M., Giller, H., Hagell, A. (1998): *Antisocial Behavior by Young People*, Cambridge University Press
24. Singer, M., Mikšaj-Todorović, Lj. (1993): *Delinkvencija mladih*, Globus, Zagreb
25. Statistička izvješća 1310 (2006), *Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2005.*, Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku, Zagreb
26. Tarolla, S.M., Wagner, E.F., Rabinowitz, J., Tubman, J.G. (2002): Understanding and Treating Juvenile Offenders: A Review of Current Knowledge and Future Directions, *Affression and Violent Behavior*, 7, 125-143.
27. Thornberry, T.P., Smith, C., Rivera, C., Huizinga, D., Stouthamer-Loeber, M. (1999), *Family Disruption and Delinquency*, *Juvenile Justice Bulletin*, 1-7.

Summary

DIFFERENT FAMILY SITUATIONS OF JUVENILE OFFENDERS IN RELATION TO THE DISRUPTION OF RELATIONSHIPS IN THE FAMILY

By taking the frequently studied issue of the family situation of juvenile offenders as a starting point, the authors of this paper seek to establish the differences in the family situations of juvenile offenders in relation to the disruption of relationships in the family. The basic hypothesis of the study was that families with disrupted relationships, especially when this takes the form of quarrels and physical altercations, have a significantly unfavourable family structure, socioeconomic status and more socially pathological incidents. The respondent sample was made up of 3,210 randomly selected juvenile offenders who were reported to the State Attorney's Office in Zagreb in the period between 1999 and 2005, irrespective of the outcome. A specially structured questionnaire with 75 variables was used for this survey, which was completed by experts at the Municipal Court in Zagreb and in the regional outlets of the Social Welfare Centre of Zagreb. By means of discriminant analysis, the authors obtained three statistically significant discriminant factors which discriminate the family situation of the respondents in relation to the disruption of their family relationships. The obtained relatively complex structures of these differences confirmed the hypothesis. In discussing the obtained results, the authors identify the need for the further development of a network of services to work with families in Croatia. They also propose the implementation of modern methods of collecting and processing data in future surveys.